Alexandru DARIE:

„Simțeai publicul – ca pe un animal sălbatic, ca un cal nărăvaș"

Două dintre cele mai bune spectacole din repertoriul Teatrului „Bulandra", ***Unchiul Vanea*** de Anton Pavlovici Cehov (regia Yuri Kordonsky) și ***Anatomie.Titus.Căderea Romei*** de Heiner Müller (regia Alexandru Darie) s-au jucat în perioada **30 martie–3 aprilie,** la invitația organizatorilor **Festivalului primăverii**, pe scena Teatrului Kátona Jozsef din **Budapesta**. Pentru montarea *Anatomie.Titus.Căderea Romei* turneul a continuat, apoi, în Columbia **(6–11 aprilie),** la **Festivalul de Teatru Ibero-american de la Bogota**. Despre acest circuit internațional, despre succesul trupei românești, despre reacțiile publicului și despre diferențele culturale care ne despart am stat de vorbă cu directorul Teatrului „Bulandra", regizorul Alexandru Darie.

Irina Ionescu: *Columbia nu este o destinație neobișnuită nici pentru Teatrul „Bulandra", nici pentru dumneavostră personal.*

Alexandru Darie: Teatrul „Bulandra" s-a aflat la Bogota pentru a treia oară. Prima oară a fost *Teatrul comic*, în regia lui Silviu Purcărete, apoi, în '96, am fost cu *Iulius Caesar* și acum cu *Anatomie.Titus.Căderea Romei.* Deci, e a treia oară. Iar eu, personal, am fost prima dată în '92 cu *Visul unei nopți de vară*, cu Teatrul de Comedie.

I.I.: *Iar la Budapesta?*

A.D.: La Budapesta, la *Festivalul primăverii,* am fost de multe ori, dar anul acesta am fost singura companie care a acoperit secțiunea de teatru a Festivalului. A fost o mare onoare pentru noi, fiindcă sunt foarte, foarte pretențioși. Vorbim de un festival în care cântă London Simphony Orchestra, la care e invitat Zubin Mehta. Numai nume foarte mari. Și ne-am bucurat foarte tare că ne-au pus alături de aceste nume.

I.I.: *Cum v-a primit publicul?*

A.D.: Extraordinar. Dar mai interesant e faptul că reacțiile au fost la poluri opuse. Pozitive amândouă, dar de cu totul alt tip. Dacă la *Unchiul Vanea* se râdea, se aplauda, mult mai bine ca la București...

I.I.: *Ați jucat în limba română?*

A.D.: Da, iar textul a fost subtitrat în maghiară... Se manifestau foarte zgomotos, la *Titus,* la pauză, câțiva au încercat să aplaude și alți spectatori i-au oprit, au avut o senzație de sacralitate într-un fel și abia la sfârșit au izbucnit. Au simțit că textul are o altă rezonanță. Pe când la *Unchiul Vanea* au reacționat în timpul spectacolului. Nu aplaudă ca spectatorii români pentru că nu vor să deranjeze actorii. Maghiarii nu aplaudă decât la sfârșit. Au aplaudat doar de câteva ori la câte o poantă, ceea ce e mare lucru la ei. Asta la *Unchiul Vanea...*

I.I.: *Aplaudă ritmic.*

A.D.: La sfârșit. Așa fac. Aplauzele sacadate, ritmice. E un public deschis, nu sunt așa de crispați... Nu a plecat nimeni la vederea sângelui, cum s-a întâmplat la noi. La Budapesta mă așteptam ca publicul să reacționeze extraordinar, e un

Marian RÂLEA şi Cornel SCRIPCARU în *Anatomie. Titus. Căderea Romei* de Heiner Müller.

public, superelitist. Dar publicul de la Bogota... E o deschidere culturală... Textul lui Müller, despre care aici unii spun că este prea greu, jucat într-o limbă străină... Am jucat în limba română, cu traducere simultană la cască – o traducere foarte bine făcută judecând după reacțiile publicului. Reacțiile erau ca la corida. Acum râdeau, dacă era un moment mai dur, țipau, tăceau, plângeau – în viața mea nu am văzut asemenea reacții la teatru. La sfârșit, au aruncat cu obiecte personale, în semn de grație, ca la corida. Extraordinar. S-a râs la replici la care nu s-a râs niciodată la București... La Bogota se râdea, și după râs, urma imediat țipăt de spaimă sau tăcere... Așa era totul. Simțeai publicul – ca pe un animal sălbatic, ca pe un cal nărăvaș. Dacă nu le-ar fi plăcut, ar fi plecat, organizatorii ne-au și spus...

I.I.: *Și sunt spectacole care durează mult.*

A.D.: Cam trei ore – *Titus*. La Bogota s-a jucat într-un ritm extraordinar și a durat doar două ore patruzeci și cinci. Douăzeci de minute mai puțin. Să joci așa la 2700 m altitudine... cu măști de oxigen în culise, unor actori chiar li s-a făcut rău după primul spectacol, pentru că nici nu erau obișnuiți, efortul nu era dozat, erau să leșine, mai ales după scenele care implică mult efort fizic. Dar publicul a reacționat extraordinar. N-am mai întâlnit niciodată un public la fel. Poate numai când am fost în Japonia cu *Iulius Caesar*, am avut parte de o reacție asemănătoare. Nu în timpul spectacolului, ei nu scot un sunet în timpul spectacolului, dar la sfârșit – aplauzele care au fost și publicul care a venit la conferința de presă; organizatorii pregătiseră 30 de scaune și au venit 300 de spectatori să pună mâna pe actori, să vadă dacă sunt adevărați. Cu cadouri. Am povestit la vremea respectivă – un spectator ne-a făcut cadou vreo șase lăzi cu fructe, de toate felurile. Noi avem tendința să disprețuim ce nu este european, sau ce vine de foarte departe sau dintr-o fostă colonie. Nu avem dreptate... Și oamenii sunt minunați. Oameni deștepți, am stat de vorbă cu niște fete care erau studente la regie, la actorie – puneau niște întrebări extraordinar de interesante, ne spuneau de ce nu le-au plăcut anumite lucruri sau că altele le-au dat de gândit, ceea ce la noi nu prea se întâmplă. Și colocviile și conferințele de presă arată altfel. Acolo ziariștii dacă nu au ce întreba, nu vin. Au o altă educație. De Budapesta nici nu mai vorbesc. Din punct de vedere cultural, a depășit cu mult Viena... Era plin orașul de afișe, formații care veneau: de la Peter Gabriel în concert, până la Björk, Rolling Stones... La noi, nu vine nimeni, e așa câte o sărbătoare când vin Ibrahim Ferrer, Cesaria Evora sau Jethro Tull, acum la final de carieră. Acolo vine tot ce este mai... în vogă. Rammstein. Programul Festivalului este fabulos. Și Festivalul de primăvară este festivalul orașului... Primarul Budapestei nu a fost ales degeaba a patra oară. Totul e făcut cu grijă, e stimulant pentru creatori...

I.I.: *E obligatoriu să ai oameni cu experiență în organizarea unor proiecte internaționale.*

A.D.: Eu cred că avem și noi. Oameni tineri, care pot fi îndrumați de cei cu experiență – câțiva oameni cu experiență internațională avem. Nu trebuie să fie neapărat critici, pot fi regizori... Important este să se creeze această Instituție, care este un Festival. Un festival național care poate să devină internațional; practic, toate au început așa. Și Lift-ul (The London International Festival of Theatre) tot așa a început, acum vreo douăzeci și ceva de ani. A fost făcut ca să aducă în Anglia teatru din lume pentru că, acum 25 de ani, nu venea picior din afară și nu conta nimic în teatru, în afara englezilor, ei îl aveau pe Shakespeare, pe Laurence

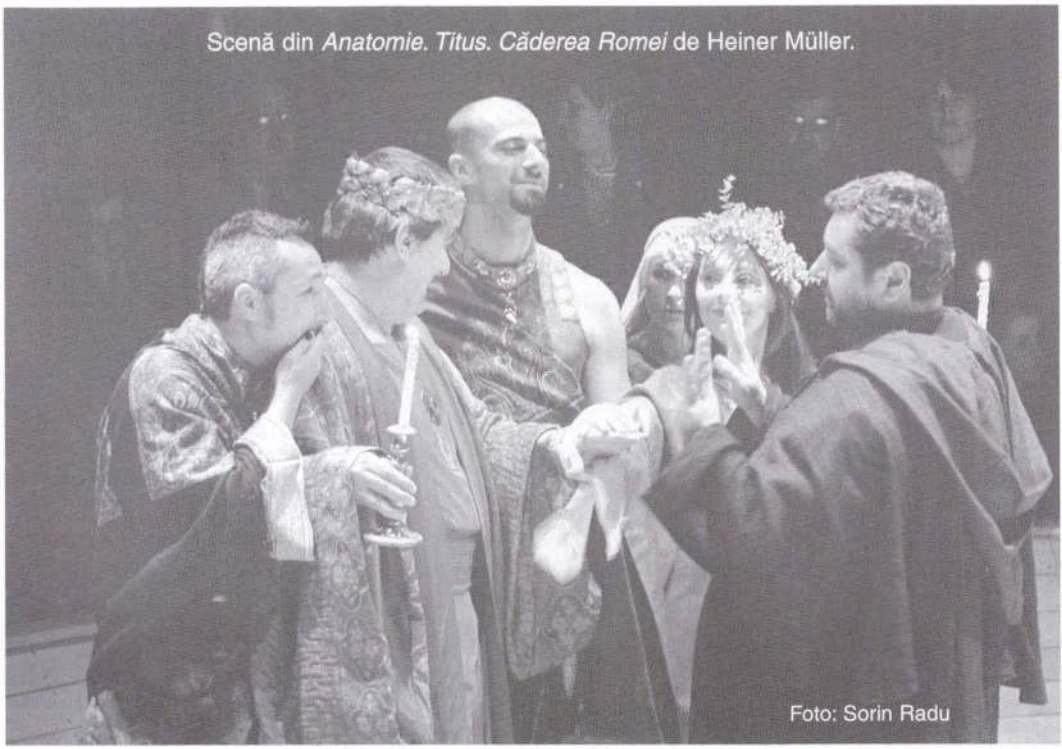
Scenă din *Anatomie. Titus. Căderea Romei* de Heiner Müller.

Foto: Sorin Radu

Olivier... dar festivalul a fost făcut ca să arate că în jurul Angliei mai există și altceva. Teatru de calitate, care e altfel decât teatrul englez.

I.I.: *Întorcându-ne la turneul Teatrului „Bulandra", din comunicatul de presă pe care l-am primit, am aflat că biletele s-au vândut extraordinar de repede...*

A.D.: La Budapesta, biletele s-au vândut cam cu două luni înainte, iar la Bogota, la primul spectacol, am început cu o oră mai târziu din cauza publicului, care nu încăpea în sală unde erau deja trei sute de oameni. Alți o sută stăteau la coadă, au trebuit să-i redistribuie, a fost scandal, mai să se ia la bătaie.

I.I.: *Unde ați jucat? Înțeleg că existau o mulțime de spații în oraș?*

A.D.: Am jucat într-o sală închisă. Trebuie spus că, pe lângă teatrele stabile, care găzduiau spectacole – pentru că au fost peste 300 de montări – organizatorii au creat un spațiu special într-un complex expozițional pe care l-au numit *Ciudad del teatro:* un corp central unde seara, după spectacole, se cânta live, se întâlneau toate trupele, era sărbătoare; în celelalte clădiri din acest complex expozițional au creat 13 teatre, fiecare pe configurația cerută, italiană, arenă ș.a. Nouă ne-au făcut o replică identică a decorului și a sălii de la Grădina Icoanei. Exact la fel. Aveam senzația că suntem acasă. Plus, cabine mobile, dușuri – la *Titus* e o problemă, cu tot sângele și cu tot machiajul din spectacol, până și dușuri au adus într-un spațiu în care nu era apă curentă. Au adus niște cisterne, le-au încălzit. Foarte ingenios făcut totul. Cabine mobile, toalete chimice – absolut tot.

I.I.: *Cât costa un bilet?*

A.D.: Noi am jucat cu cel mai scump bilet din festival – 50.000 de pesos, care înseamnă vreo 15 euros. Categoria asta de bilete era cea mai scumpă din tot Festivalul, e foarte mult pentru ei.

I.I.: *Este cel mai mare festival din America latină?*

A.D.: A devenit cel mai mare festival din lume. Cred că a depășit, în acest moment, și Edinburgh-ul. Au fost 300 de trupe din 90 de țări. Practic, la ora asta, e cel mai mare. Este un festival privat și totul este făcut de ei, nu e ca la Edinburgh sau ca la Avignon, unde există două festivaluri sau două secțiuni *in* și *off*. Aici totul e *in*. Ei selectează absolut tot, trimit selecționeri la festivaluri... Și la noi a fost un selecționer, care a văzut spectacolul la București. Au oameni care merg peste tot. Patru sau cinci selecționeri, oameni importanți în lumea festivalurilor, pe care îi plătesc și care văd tot. Sunt împărțiți pe zone: Europa e acoperită de cineva, America de Nord de altcineva, America de Sud, Asia – au fost de-a lungul timpului spectacole importante și din Asia, anul ăsta a fost un spectacol pe care eu l-am văzut pe *Arte*, acum vreo doi ani. Teatru-dans din Taiwan – extraordinar, se joacă în grâu, toată scena e acoperită cu boabe de grâu. Extraordinar. Cloud Gate Dance Theatre – *Cântecele celor care umblă.* Foarte frumos spectacol. Nouă, pentru că am fost deja de trei ori și am avut succes de fiecare dată, ne-au spus că putem să mergem de aici înainte cu ce vrem noi. În '92 când am fost, aveau un buget de aproximativ șase milioane de dolari. Eu bănuiesc că bugetul s-a triplat în acest moment. Cel puțin. Ca să aduci 300 de trupe din toată lumea...

I.I.: *Câte spectacole ați jucat?*

A.D.: La Bogota, am jucat cinci spectacole în patru zile, cu un matineu; iar la Budapesta am jucat de două ori *Unchiul Vanea* și de două ori *Titus.* Un lucru iarăși foarte important, la Bogota am jucat la concurență – toate spectacolele de la *Ciudad del teatro* începeau la aceeași oră, la opt seara, deci dacă nu le ar fi plăcut, ar fi putut pleca în altă parte.

I.I.: *Ce populație are Bogota?*

A.D.: Nu știu exact, cred că vreo zece milioane.

I.I.: *Oricum, înțeleg că festivaulul a devenit și o atracție turistică.*

A.D.: Da, față de ediția trecută, anul ăsta s-au vândut cu 50% mai multe bilete de avion către Bogota. Orașul a crescut extraordinar de mult. Dacă în '92 erau morți pe stradă și se trăgea noaptea cam ca la revoluție, se auzeau mitraliere și eram duși la teatru cu pază militară, acum e un oraș luminos, curat...

I.I: *Schimbarea e politică, în primul rând.*

A.D.: Da, se pare că și primarul și președintele sunt totuși mână de fier și au investit foarte mult. Orașul are 13 universități. Au un respect extraordinar pentru tot ce înseamnă cultură și o mândrie... Radu Amzulescu s-a împrietenit cu un șofer de taxi, care i-a dat o replică extraordinară – „Noi în Columbia am înțeles un lucru: cunoașterea înseamnă putere, cunoașterea înseamnă forță". Un șofer de taxi! Le-a băgat cineva chestia asta în cap... Încă o dată spun, festivalul este un festival privat, din fonduri donate de cetățeni, donate de firme mari, au foarte mulți sponsori. Spre deosebire de București, ei au înțeles că un festival are valoare când tot orașul participă. Au avut unele dintre cele mai mari și mai faimoase teatre de stradă din lume cu spectacole de teatru pirotehnic, trupe serioase, trupe cu cheltuieli mari, nu doi pe catalige care bat într-o tamburină. Cam toate spectacolele se jucau de patru până la zece ori. În ceea ce ne privește, au recunoscut că spectacolul a avut un succes enorm și că ar fi putut să programeze mai mult de cinci reprezentații. Asta a fost. Nici noi nu am fi putut merge mai devreme. Practic, am jucat pînă în ultima zi a Festivalului,

Cornel SCRIPCARU și Horațiu MĂLĂELE în *Unchiul Vanea* de Cehov.

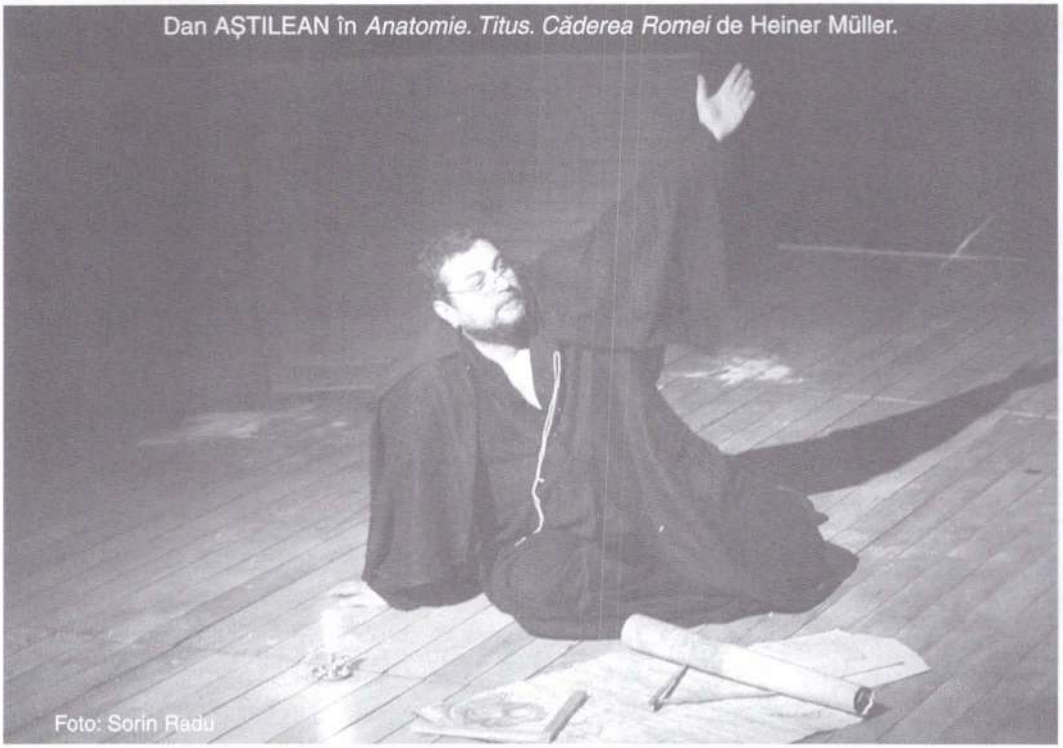
Dan AȘTILEAN în *Anatomie. Titus. Căderea Romei* de Heiner Müller.
Foto: Sorin Radu

jumătate din trupă a zburat direct Budapesta–Londra–Caracas–Bogota. Nu s-ar fi putut altfel.

I.I.: *Ce altceva ați mai avut în program?*

A.D.: Au mai fost colocvii interesante cu studenții de la teatru, am fost invitați să ținem un fel de *master class* cu tineri actori despre cum se creează un personaj – *master class* la care am fost însoțit de Marian Râlea și de Camelia Maxim. Am mai participat la un colocviu despre spațiul scenic. Deci și partea educativă a fost importantă. Se merge pe toate laturile, au avut de toate: teatru pentru copii, teatru de păpuși, teatru-dans, trupe din Slovenia, Statele Unite, Spania – cu foarte multe lucruri, pentru că anul acesta Spania a fost invitată de onoare, Germania, foarte interesant program, teatre din Vilnius, Ljubljana, Croația, Italia – The Resistance Dance Factory cu *Water Wall* un spectacol jucat cu totul pe apă. Foarte multe lucruri interesante și îmi pare rău că noi nu am apucat să vedem alte spectacole. Având o trupă redusă la minimum – 35 de oameni – trebuia să facem toți de toate. Costurile au fost imense, 90% au acoperit ei: bilete de avion, hotel de cinci stele. A fost foarte frumos și foarte interesant.

I.I.: *Ce tradiție are festivalul?*

A.D.: Au 18 ani de organizare, asta a fost ediția a IX-a, pentru că are loc o dată la doi ani. Au o logistică foarte bine pusă la punct.

I.I.: *La Budapesta cum ați fost selecționați?*

A.D.: Gábor Zsambeki, directorul de la „Katona", a văzut spectacolul, a vorbit cu directorul Festivalului de primăvară și, împreună, au trimis un cronicar cunoscut de la ei, care a scris și a recomandat spectacolele.

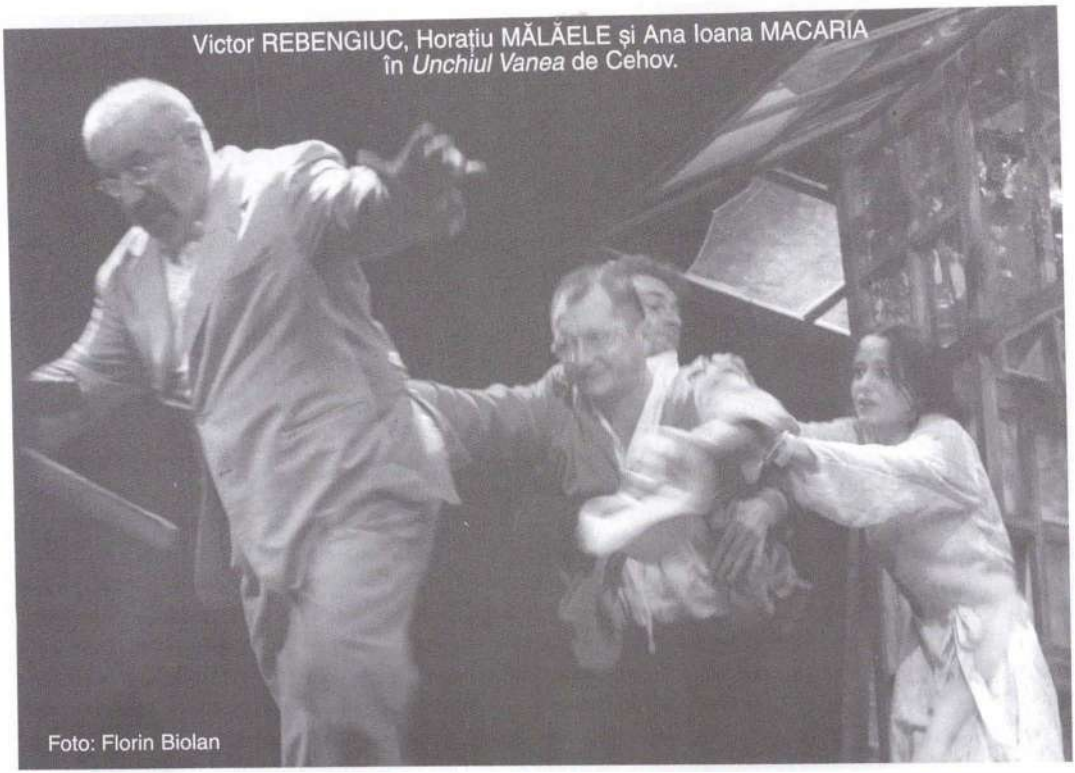

Victor REBENGIUC, Horațiu MĂLĂELE și Ana Ioana MACARIA în *Unchiul Vanea* de Cehov.

Foto: Florin Biolan

I.I.: *Deci, chiar dacă nu mergeați prima oară, ei au selectat totuși spectacoulul, nu v-au invitat pur și simplu.*

A.D.: Toți fac așa. Foarte rar, chiar dacă ai mai fost, obții să le trimiți doar caseta. Ei cheltuiesc niște bani și trimit un selecționer. E o garanție. Nu e același lucru dacă trimiți doar caseta, chiar dacă în cele din urmă tot ești invitat. Se pare că noi vom merge la anul cu *Titus* în Mexic, pentru că am fost văzuți la Bogota, și am mai primit o invitație și la un festival din Coreea de Sud, cu care suntem încă în discuții. Un festival de mici dimensiuni, după câte îmi dau seama din programul lor, un festival încă la început.

I.I.: *Dar rețeaua funcționează.*

A.D.: Sigur că da. Au fost la Bogota și au văzut. Apoi, toți directorii marilor festivaluri se întâlnesc anual la Geneva. Eli Malka – directorul Festivalului UTE – mi-a spus că au făcut un fel de asociație a marilor festivaluri de teatru din lume. Se întâlnesc la Geneva o dată pe an și acolo schimbă impresii despre spectacole văzute sau despre care au auzit de la selecționerii lor că ar merita să fie văzute. Așa se explică. Sunt oameni care se învârt în lumea festivalurilor, care cu asta se ocupă, din asta trăiesc. Lucrează pentru mai multe festivaluri, nu numai pentru unul singur.

I.I.: *După festivalurile organizate la noi, ați avut prilejul să dezvoltați alte proiecte internaționale?*

A.D.: Nu. După *1794*, la Festivalul de la Sibiu, a venit o doamnă și ne-a spus că reprezintă un festival din Polonia și că ar fi onorată să participăm ș.a... după care nu am mai primit nici o veste. Poate o să se întâmple anul ăsta...

12 mai 2004

Irina IONESCU